

PSALMI - prezentare generală -

Tudor Arghezi

“Psalmii” din “Cuvinte potrivite” (1927) ocupă un loc aparte în creația argheziană, ei concentrând momentele de vârf ale unei probleme existențiale insolubile și obsedante.

Aparținând liricii filozofice și religioase, psalmii exprimă drama omului modern silit să trăiască într-o lume profană, părăsită de Dumnezeu și lipsită de miracole, de care lumea veche era plină. Titlul evidențiază pregnant diferențele izbitoare dintre spiritualitatea creștină și mentalitatea modernă, neliniștită, chiar tragică, pragmatică din neputința unei transfigurări naive sau din imposibilitatea depersonalizării, atât de lesnicioase în vremea profeților. Omul modern, apăsător de singurătate, covârșit de frustrări, aspiră la divinitate, cu care vrea să comunice, dar o face într-o manieră aparte, adică egoistă, sfidătoare, minimalizatoare. Această sinceritate brutală dovedită de omul modern în încercarea lui de a primi harul ori de a provoca, chiar printr-un gest profanator, apariția lui Dumnezeu, constituie noutatea problematicii propuse de Arghezi. Dar sacrilegiul e resimțit numai dacă avem în vedere perspectiva religioasă, canonică. Într-adevăr, cei o sută cincizeci de psalmi din “Vechiul Testament”, cei mai mulți aparținând lui David, tatăl înțeleptului rege Solomon, sunt evlavioase cântece de preaslăvire a lui Dumnezeu. Arghezi nu-și dezmente contradictoria sa alcătuire, nu-și maschează impulsurile antagonice, indiferent de ofensele eventuale pe care le va provoca; ba chiar aceste ofense îi stimulează energia creatoare. Așa că nu ne vor surprinde paradoxalele manifestări ale eului liric în fața divinității. Simplificând, indicând extremele, atitudinea eului arghezian e când una umil-evlavioasă, când, cel mai adesea, una titanică, de scandaloasă semeție, căci se socotește un poet, deci un creator, dispus să-l înfrunte trufaș pe Creator.

Psalmul care deschide seria acestor poezii este cel care definește aspirația argheziană, **“Aș putea vecia cu tovărășie”**:

“Aș putea vecia cu tovărășie
Să o iau părtașa gândurilor mele;
Noi viori să farmec, nouă melodie
Să gălesc - și stihuri sprintene și grele.”

Neliniștita “patimă cerească” îi zvâcnește brațul și-i arde sufletul. Poetul se vrea pierdut în beznă și în putregai, neîncercat de slavă, scârbit și crâncen

“Și să nu se știe că mă dezmiardai
Și că-n mine însuși tu vei fi trăit.”

Apoi poetul se simte vinovat că a râvnit la fructul oprit. (**“Sunt vinovat că am râvnit”**):

“Sunt vinovat că am râvnit
Mereu numai la bun oprit.”

Dar încheie:

“Păcatul meu adevărat
E mult mai greu și neiertat.
Cercasem eu, cu arcul meu,
Să te răstorn pe tine, Dumnezeu
Tâlhar de ceruri, îmi făcui solia
Să-ți jefuiesc cu vulturii Tăria.

Dar eu, râvnind în taină la bunurile toate,
Ți-am auzit cuvântul zicând că nu se poate”.

Poetul se simte din nou “singur”, “pribeag”, “uitat în câmpie”, “cu fruct amar” și cu frunzișuri, țepos și aspru în îndârjirea vie (“**Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!**”). Tânjește, ca pasărea ciripitoare, “să se oprească în drum”, să-i dea crâmpie de gingășie, asemeni pomilor de rod, pentru că “te slujesc; dar Doamne, până când?”.

“În rostul meu tu m-ai lăsat uitării
Și mă muncesc din rădăcini și sânger.
Trimite, Doamne, semnul depărtării,
Din când în când, câte un pui de înger,

Să bată alb din aripă la lună,
Să-mi dea din nou povața ta mai bună”.

Psalmul al patrulea (“**Ruga mea e fără cuvinte**”) este de o mare puritate creștină. Umiliința cu care i se mărturisește lui Dumnezeu atinge, cel puțin în a doua parte, accente de o maximă fericire, fiind una din cele mai candido înveșmântări ale sentimentului religios:

“Sufletul meu, deschis ca șapte cupe,
Așteaptă o ivire din cristal,
Pe un ștergar cu brâie de lumină.”
Întrebările culminează sfâșietor:
“Spune tu, Noapte, martor de smarald,
În care-anume floare și tulpină
Dospește sucul fructului Său cald?”

Caracterul psalmului la cincilea (“**Nu-ți cer un lucru prea cu neputință**”) poate deconcerta; dar nimic nu trebuie să surprindă în confesiunile atât de schimbătoare ale poetului. Aici el îi reproșează familiar lui Dumnezeu, într-o “relatare” anecdotică, pitorească, dar și bosumflat copilărească, faptul că nu-și mai face simțită prezența:

“De când s-a întocmit Sfânta Scriptură
Tu n-ai mai pus picioru-n bătătură
Și anii mor și veacurile pier
Aici sub tine, dedesubt, sub cer.”

Psalmul “**Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere**” se constituie pe aceeași ambiguitate, pe oscilația între pietate și revoltă, pe antiteza între credință și tăgadă. În strofa I:

“Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere
Și te pândesc în timp, ca pe vânat,
Să văd: ești șoimul meu cel căutat?
Să teucid? Sau să-ngenunchi a cere”

Poetul se vrea un vânător absolut, metafora “șoimului” subliniind înălțimea vânatului - individualizat prin adjectivul posesiv “al meu” - “cel căutat”. Folosirea verbului “a drămuia” potențează ideile poetice următoare și explică echilibrul presupus de implicațiile unei operații deloc ușoare și posibile chiar. Finalul strofei este construit pe ambiguitatea credinței și a tăgădei - “să teucid? Sau să-ngenunchi” - să se revolte sau să laude. Ambiguitatea continuă și în strofa a treia - aparențele, impresiile reflectării în lumea celor văzute - stele, pești, poetul trăind și înfiorându-se de ideea ezitantă: “Pari când a fi, pari când că nu mai ești...”

În același plan, ideile poetice se continuă în psalmul **“Pentru că n-a putut să te-nțeleagă”**, în care poetul îl înfățișează pe Dumnezeu ca “purtând toiag și barbă-n-ntreagă”. Arătându-se făpturii în haine de-mpărat, “Amenințând și numai supărat, / Că se sfiiu de tine și vulturii”, Dumnezeu este considerat aici izvorul și cântecele poetului, “Nădejdea mea și truda!”.

Psalmul **“Pribeag în șes, în munte și pe ape”** marchează parcă o renunțare, o renunțare, o resemnare, o așezare “cuminte” dată poate și de oboseala vieții. Pentru poet

“Piscul sfârșește în punctul unde-ncepe,
Marea mă-nchide, lutul m-a oprit.
Am alergat și-n drum m-am răzvrătit.
Și n-am scăpat din zarea marei stepe”.

Poetul se vede prins în patru laturi, cu rănila și suferințele pe care le cunoaște; din vitejiile și din biruințele trecute a câștigat puterea ce-a rămas, și acum “Nu mai străbat destinul meu la pas, / Ci furtunos de-acum, și iute.” Poezia capătă valori gnomiche prin adevărurile exprimate, aproape sentențios, ca un cod etic superior al înțelepciunii, al senectuții.

“Psalmul de taină”, singurul, de altfel, care este astfel denumit de poet, se constituie într-un monolog sfâșietor în care sentimentul dragostei adevărate și al credinței se întrepătrund ca-ntr-un cântec al nemuririi, al speranței, al dorului, al “dragostei de dragoste”. Adresarea către simbolul feminin al divinității se identifică în finalul psalmului:

“Ridică-ți din pământ urechea,
în ora nopții, când te chem,
Ca să auzi, o! neuitată,
neiertătorul meu blestem”.

Următorul psalm al volumului “Cuvinte potrivite” (**“Vecinul meu a strâns cu neîndurare / Grădini, livezi, cirezi, hambare”**) indică absurdul întocmirii lumii, girat parcă de Dumnezeu. Absurdul se naște ingenios din construcția binară a psalmului. Prima parte realizează un profil grotesc al bogatului, aflat parcă în descompunere fizică, dar vanitos, crezându-se “vecin” cu Dumnezeu. A doua parte relevă, simulând căința, puterea divină distructivă, ce se exercită din inerție.

În ultimul psalm al acestui volum, **“Ca să te-ating, târâș, pe rădăcină”**, poetul face eforturi dure: “În câmp, în dâmb, în râpi și-n pisc”, ascultând pe creștete, din lume, către veac, bătaia de “tic-tac”

“Hrănit cu piatră și-adăpat cu vânt,
De-a fi-n vecii o streajă mă-nspăimânt.
Mi-e foame de nisip și lut
Și dor de apele din care n-am băut.

M-aș umili acum și m-aș ruga:
Întoarce-mă, de sus, din calea mea.
Mută-mi din ceață mână ce-au strivit-o munții
Și adună, du-mi-o-n dreptul frunții”

pentru a face din nou semnul crucii, semnul credinței, al apropierii de divinitate al împăcării și liniștii sufletești.

Este, deci, evident că *“Problema esențială a liricii lui Arghezi este aceea conștiinței, a unei conștiințe care caută și se frământă, privind însă totul în termenii unei înțelegeri simple, concrete, primordiale”*, după cum avea să remarce Al. George (*“La sfârșitul lecturii”* - Editura Cartea Românească). Deși uneori stilul este discursiv,

poetul nu meditează, în stil romantic, asupra problemelor lumii și nici nu le explică în chip modern, științific, ci privind totul cu luciditate, el se răfuește cu totul. *“El stă în fața”* divinității, pe care, în **Psalmii** săi de diferite vârste, a invocat-o, a implorat-o, dar de multe ori a tratat-o ireverențios sau brutal.”